

Інститут археології АН УРСР розпочинає видання журналу «Археологія» періодичністю чотири рази на рік. Яким він має бути?

Насамперед органом оперативного введення до наукового обігу найновіших досягнень археологічного вивчення території України, суміжних з нею районів Російської РФСР, Білоруської РСР і Молдавської РСР. Цей важливий регіон є одним з найбагатших на археологічні пам'ятки всіх стародавніх історичних епох — від глибокої первісності до пізнього середньовіччя включно. Щороку тут проводять свої дослідження десятки тематичних і новобудовних експедицій, які добувають із землі все нові і нові пам'ятки матеріальної і духовної культури минулих поколінь. Розкопки трипільських поселень, скіфських могил, античних міст, давньоруських городищ показують, що час «великих археологічних відкриттів» ще не мищув. Масштаби цих робіт надзвичайно великі і мають тенденцію до зростання. Очевидно, що систематичне і цілеспрямоване поповнення джерельного фонду і надалі лишиться одним з головних завдань археології, неодмінною умовою її успішного поступу.

Археологічна паука на Україні, як і в цілому в СРСР, розвивалась складно і суперечливо. З одного боку наявні безперечні здобутки в польових дослідженнях, які збагатили науку новими, нерідко, унікальними знахідками і відкриттями. Такими, як знаменита скіфська пектораль, гігантські трипільські «протоміста», квартали дерев'яних зрубів у Києві тощо. З іншого — археологія все більше відходила від своєї історичної суті, зосереджувалась переважно на джерелознавчому і культурологічному аспекті пошуку. З'явилися навіть думки, що археологія не повинна займатись соціально-історичними реконструкціями.

Погодитись з такою тенденцією не можна. Археологія історична наука і не магістральний шлях її розвитку. Вчення класиків марксизму-ленінізму про продуктивні сили і виробничі відносини, функціональні зв'язки між матеріальною культурою, матеріальними умовами життя і соціально-економічним розвитком суспільств дозволяє археологам відтворювати історичний процес в усій його можливій повноті і багатоманітності. Ніхто, крім археологів, у розпорядженні яких джерельна база (через свою специфічність малодоступна «чистим» історикам), не в змозі побачити за речами людей.

Виходячи з цього, Інститут археології АН УРСР розпочав підготовку до написання тритомної «Історії стародавнього населення України». Створення широкого історичного узагальнення вимагає постановки і зацікавленого обговорення багатьох конкретно-історичних тем і проблем. Серед них — антропогенез і початкове заселення Східної Європи, індоевропейська спільність, розклад первісно-общинних і формування станово-класових відносин, скіфська державність і антична цивілізація, походження слов'ян, Київська Русь та ін. По суті жодна з проблем стародавньої історії не має усгалених загальноприйнятих вирішень. Сподіваємось, що дискусії, які розгорнуться на сторінках «Археології», допоможуть вивести історико-археологічну проблематику на новий рівень.

Засадничою основою радянської історичної науки є марксистсько-ленінська методологія. Визнання цього положення, проте, не звільняє нас від необхідності розробки теоретичних і методологічних принципів власне археологічного дослідження. Українська археологія вже має у цій галузі певний досвід, але пошуки потрібно продовжувати. Важ-

ливо тільки, щоб вони не обмежувались абстрактно-теоретичними побудовами, загальноісторичними моделями, а й мали вихід на конкретно-археологічну і історичну проблематику.

Шлях до справжнього історизму археології лежить і через удосконалення методів вивчення її джерел. Тут вже визначились істотні позитивні зміни. Науково-технічна революція сприяла становленню єдиної системи знання, поглибленню інтеграції гуманітарних, точних, природничих і технічних наук у вивченні історичного минулого, забезпечила міцну основу для впровадження комплексних методів дослідження. Слід, проте, відзначити, що тенденція удосконалення методичного арсеналу аналізу археологічних матеріалів, будучи необхідною умовою якнайповнішого вивчення історичного процесу, виявляє і певні збитки. У багатьох працях це важливе, але проміжне завдання перетворюється в кінцеву мету пошуку. Хімічні аналізи, формули, статистичні викладки, гістограми, графіки створюють ілюзію науковості і, по суті, звільняють дослідника від необхідності історичних реконструкцій. Не обумовлений завданням історизму крен у бік технізації і формалізації дослідження приховує в собі небезпеку «дегуманітаризації» археології.

Неодмінною умовою поступальності розвитку кожної науки, в тому числі і археології, є її пам'ять. На пресвеликий жаль, ми довгий час нехтували цим золотим правилом. Бездумно виключали з наукового обігу надбання окремих вчсних і навіть цілих періодів, вважали, що в усьому можемо дійти власним розумом. В результаті відкривали давно відкрите, або ж заперечували незаперечне. Поступово втрачалась наступність наукового пошуку, а відтак і його перспектива. Свідоме замовчування творчого доробку окремих істориків і археологів призводило і до втрат в сфері етики наукового процесу. Виховувались цілі покоління дослідників, для яких історіографічна добросовісність не була обов'язковою.

Настав час схаменутись, уважно і неупереджено переглянути все зроблене попередниками. Їхні втрати і здобутки, осмислені з позицій сучасного рівня знань, повинні зайняти належне місце у фундаменті радянської археологічної науки.

Археологічні розкопки, у тому числі і на новобудовах України, виконують важливе завдання охорони і збереження пам'яток культури. На жаль, далеко не повністю. Причин тут багато. Недостатня потужність археологічної дослідної бази в Академії наук УРСР. Майже повна її відсутність в системі Міністерства культури УРСР чи Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. Недотримання радянського законодавства щодо охорони пам'яток історії та культури окремими керівниками господарчих підрозділів. І нарешті, відсутність чіткої концепції у справі охорони і збереження пам'яток археології. Широке археологічне дослідження — дійовий, але не єдиний метод охорони. Практика суцільного знесення курганів, поселень і городищ, особливо на півдні України, в зонах великих гідромеліоративних систем, є своєрідним корчуванням історичної пам'яті. Необхідно сьогодні також звертатись і до практики вимежування найцінніших в археологічному відношенні територій в державні заповідники так, як це має місце із заповідниками природи. Коли ми цього не зробимо, історичний ландшафт буде втрачений. Особливо важливою ділянкою роботи є консервація і реставрація пам'яток археології. Є в цій справі і певні досягнення, але належить зробити значно більше. На порядок денний все більше висовується необхідність реконструкцій окремих пам'яток, музеєфікація тощо.

Усі ці проблеми мусять бути широко обговорені на сторінках нашого журналу і не лише спеціалістами-археологами, але й активістами товариства охорони пам'яток історії та культури.

Історично склалось так, що крім спеціалістів участь у справі охорони та збереження археологічних пам'яток беруть археологи-любителі. Окремі з них зібрали досить значні колекції речей, причому зробили

це із знанням справи, професійно. На жаль, для науки, як і для широкого загалу, ця подвижницька робота лишається часто-густо зовсім невідомою. Журнал «Археологія» готовий надати свої сторінки для всіх, хто хотів би привнести зібрані ним матеріали і власний досвід до загального доробку вітчизняної археологічної науки.

Специфіка археологічного знання зумовлює постійний пошук порівняльних аналогій, які допомагають знайти місце тому чи іншому досліджуваному явищу, або ж предмету матеріальної культури в системі історико-археологічних координат. У зв'язку з цим в журналі буде регулярно подаватись інформація про найновіші археологічні відкриття в Радянському Союзі і за рубежом.

Журнал планує вміщувати хронікальні матеріали: інформацію про наукові семінари, симпозиуми, конференції і конгреси, які будуть проводитись Інститутом археології АН УРСР, або ж в яких братимуть участь його співробітники. Крім цього, в розділі хроніки публікуватимуться матеріали археологічного календаря.

За змістом і характером викладу матеріалів, журнал «Археологія» розрахований на археологів та істориків, вчителів історії, активістів товариства охорони пам'яток історії та культури, краєзнавців, студентів-істориків і археологів, усіх, хто цікавиться історичним минулим нашої Батьківщини.